

מצות הבטחון

מצות הבטחון אע"פ שהאדם רואה שתפילותיו אינן נענות, וציפיותיו אינן מתקיימות*

על הפסוק "להיות בה' מבטחך" (משלי כב, יט) כתב הגר"א: "לפי שעיקר הכל הוא הבטחון השלם, והוא כלל כל המצוות" (עיי"ש ראיותיו מהפסוקים בתהלים עח, ה"ז). וכן העיר פעם נוספת על הפסוק "מגן הוא לחוסים בו" (משלי ל, ה) "המצוות הן תרי"ג והן נכללות באחת [מהן] כמו שאמרו [חז"ל, מכות כד, א]: 'בא חבקוק והעמידן על אחת' [וצדיק באמונתו יחיה] (חבקוק ב, ד) והיא הבטחון" עכ"ל. הרי פירש בזה הגר"א כי כמו שהאמונה היא כלל כל היהדות, כן הבטחון בה' שיציל את ברואיו מכל צרה, הוא כלל התורה.

רבנו יונה ב"שערי תשובה" (ח"ג ס"ק לא-לב) מלמד כי מצוה כללית זו מפורשת בספר דברים "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, איכה אוכל להורישם?" (ז, יז) וכן: "כי תצא מלחמה על אויביך וראית סוס ורכב, עם רב ממך, לא תירא מהם" (כ, א), כתב רבנו יונה: "הוזהרנו בזה שאם יראה האדם כי צרה קרובה, תהיה ישועת ה' בלבבו ויבטח עליה, כעניין שנאמר 'אך קרוב ליראיו ישעו' (תהלים פה, י) וכן כתוב 'מי את ותיראי מאנוש ימות' (ישעיה נא, יב).

אבל הרמב"ן מצא מקור נוסף למצוה זו בפרשת המרגלים, כתב הרמב"ן (יד, ט) "וטעם 'אך בה' אל תמרודו', כי יראתכם לחוזק העם היושב בה הוא מרד בשם הנכבד, כי לא בכוחכם יצאתם ממצרים, כי יד ה' עשתה עמכם להפליא, והוא הבטיח אתכם שיורישם מפניכם, אם כן האמינו ותצליחו" עכ"ל.

וכבר הגר"א (משלי ל, ה) מלמד כי בטחון ואמונה הם שני צדדים של מצוה אחת. הפסוק "וצדיק באמונתו יחיה" הוא כולל מצוות הבטחון בקונו. וכן כאן בפרשת המרגלים, ה' אמר אל משה: "עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האותות אשר עשיתי בקרבם" (במדבר יד, יא). כלומר יראתם מריבוי האויב הוא חוסר "אמונה", אף שלא פקפקו ח"ו במציאות הבורא ית', אלא פקפקו אם יצילם מהאויב. הרי לפנינו שני מקומות בתורה.

הנוגע לענייננו:

הרבה מהציבור של נאמני ארץ ישראל מוכים בתדהמה לנוכח הקלקול האיום של גירוש עשרת אלפים יהודים מבתיהם, וניתוקם ממקור פרנסתם; וכן לנוכח מסירת

*נכתב אחרי גירוש היהודים מגוש קטיף

חלקי ארץ הקודש לאויבינו הטרוריסטים המאיימים השכם והערב להמשיך במעשה רצח וכו' עד שנמשיך למסור להם עוד חלקי מולדת, הרבה חלקי מולדת. ומי יודע עוד כמה שפך דם צפוי ח"ו לבני עמנו אחרי התרפסות מבישה זו? נסיון קשה הוא לנו, אחרי שכל כך הרבה בטחנו בישועת ה', וגם מאות אלפי ישראל, כשרים וטובים, התפללו לה' בכל ליבם? לכאורה, מה הועיל להם הבטחון בה'? ויש כמה מאיתנו שמאבדים "את האמונה" או נחלשים ממנה.

אמנם באמת יש בכך חוסר בגרות. כתוב בתורה: "וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה. ונצעק אל ה' אלוהי אבותינו וישמע את קולנו וירא את עניינו ואת עמלנו ואת לחצנו. ויוציאנו ה' ממצרים" (דברים כו, ו-ח). אמנם, מאז שהתחיל השעבוד והעינוי ועד להוצאתנו ממצרים, נמשכו ועברו כמה עשרות שנים! כלומר זעקו לה', ולא נענו! והם קיימו מה שנאמר אח"כ על ידי חז"ל: "אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל. שנאמר 'קוה את ה' חזק ויאמץ לבך, וקוה את ה'!" (ברכות לב ע"ב). זאת אומרת, צריכים "חזק ויאמץ לבך". ה' תמיד עושה מה שהוא הטוב ביותר לישראל (עיין "חובות הלבבות", שער הבטחון, פרק ב), אבל אין אנו מבינים ולא מכירים מה הוא הטוב. כלשון הרב אברהם קוק "כי אפשר שמה שהוא [האדם] חושב שהוא הטוב, הוא ההיפך מהאמת" ("עולת ראיה"ה, "ח"א עמ' ר"כ). כלומר נוהג ה' לפעמים להטיל "ווטו" כי תכניתו גדולה, ארוכה, ומפותלת יותר. אבל אין זאת אומרת שהאדם לא יצפה בכל אוננו לטוב כפי שהוא מבין בשכלו הקט. כי לעומת הכתוב הנ"ל, ממשיך אותו הרב אברהם קוק לזרז אותנו: "ולפי אותה מדה שענפי הבטחון יונקים משורשה, ככה הם מסתעפים [ועושים פירות ומתגלמים גם בחיים לכל הרחבותיהם. רצון יראיו יעשה, ואת שועתם ישמע ויושיעם'. 'ותגזר אומר ויקם לך! (שמונה קבצים, קו"ה פסקא קכ"ה). כלומר הבטחון "עושה פירות", ורצון המתפללים יתממש. וכפי שיגזרו מפייהם, קום יקום.

שוא יש לומר כי יש לעניין הבטחון שתי תקופות. האחת לפני בוא הענין ממנו חוששים, ואז אנו מטילים יהבנו לגמרי על ה' ומקווים לטוב בכל כח ציפייתנו. והשנית כאשר ה' החליט אחרת, להביא הטובה עלינו באופן אחר ושונה ממה שתכננו, אזי עלינו להאמין "כל דעבד רחמנא, לטב עבד" (שו"ע או"ח סוף סי' ר"ל, על פי מעשה ר' עקיבא (ברכות ס ע"ב).

כל צרות שסבלנו בעבר הביאו עלינו אח"כ ברכות מרובות (עיין דברי הרב אברהם קוק, "מאמרי הראיה"ה, עמ' 360). כן מתוך שפל מצבנו כרגע עוד יאיר לנו אור גדול. אמנם אותם הפושעים עוד יבואו על עונשם, כדברי הרב אברהם שפירא: "בזה או בבא". [ונזכיר דברי יוסף הצדיק: "ואתם חשבתם עלי רעה, אלהים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב!" (בראשית נ, כ). וה"אחים" ההם נענשו אח"כ כשהיו עשרה הרוגי מלכות]. אבל אנו, הנרדפים, נאמני ציון ואוהבי מולדת, נזכה לראות ברכת ה'

וקיום הבטחותיו של ה' על ידי נביאיו. וכל מתייסר יבוא על שכרו כפלי כפליים (כדברי רבנו בחיי על התורה, סוף פ' שמות). מידת סבלנות אנו צריכים. הרי גאולת ישראל באה "קימעא קימעא" (ירושלמי, ברכות פ"א ה"א).

לשם הבהרת הנושא באופן ממצה, במשא ומתן עיוני, עיין להלן מאמר הבא "הגדרת הבטחון".

הבה ונזכור דברי הרב אברהם קוק, שאין אנו ילדים קטנים הבזים למעשה טוב אם אין מתן שכרו נמסר לידיהם תיכף מיד. זו לשונו: "ואם הסבל כבר יותר משכבר הימים, הלא כדאית היא המגמה לשאת בעבודה עול. הלא זה כבר [מזמן] יצאנו מהחוג של 'עמים ילדים וקלי דעת', הקצים [המואסים] בפעולות רציניות שאין הנאתן בצידן. הננו מבוכרים [מבוגרים] בדעת ורגש אישי מלא, יודעים איך לחיות ואיך לישא במנוחת לב וחפץ כביר את עול החיים לשם מטרה גדולה; אע"פ שעודנה כמוסה, סופה להגלות!" עכ"ל (אורות, סוף עמ' ס'). "ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך" (אבות, ב).